

פאר יצחק תנינא

מלואים לתולדות רבנו מהר"א זצ"ל מזידיטשוב.

פרק ראשון.

מימי חודם התגלותו, מסעיו ונדודיו.

בספרי פאר יצחק (פ"ה אות ב'—ג') ספרתי ממסעיו של רבנו ויסורי גלות שהיו לו לפעמים. על המסופר יש עוד להוסיף המעשיות דלהלן.

א) הוה עובדא שנסע רבנו בערבות מרמורש בארץ הגר, והיום היה יום שרב נורא ולשונו של רבנו בצמא נשתה. עמדה עגלתו אצל מלון-כפרי אחד, ובאותו רגע בא ערל והביא בשביל בעלת המלון כד מים חיים מן המעיין. בקש רבנו לתת גם לו כוס מים, ענתה לו בעלת-המלון עזות: מים חיים הללו לא בשבילך צייתי להביא כי אם בשבילי, ותפטרהו בחרפה. — נסע רבנו הלאה ופגש בדרך בנכרי אחד, ויהי כאשר רק אמר לו משמשו של רבנו, כי רבנו צמא למים רץ מהרה אל הבאר, וכשמצא את הדלי שנפסק, הלך והביא סולם וירד אל הבאר וימלא כדו ממנה ויניעל, וישק לרבנו ולמשמשו ברוח נדיבה. רצה רבנו לשלם לו דמי טרחתו, אבל הנכרי סירב ולא רצה כל תשלומים. נצטער מאוד רבנו וירא ויצר לו, פן יעורר מאורע זה קטרוג בשמי מרום על האשה בעלת המלון, ויפצר בו רבנו, הוסיף לו וחזר והוסיף לו על שכרו עד שלא יכל הנכרי לכבוש את יצרו, וקבל ממנו דמי מימיו וטרחתו, ורק אז עזב רבנו את המקום וילך למסעיו

ב) פ"א בנסוע רבנו לדרכו בימי נדודיו וגלותו, פתאום נתך גשם שוטף ארצה. ועד שהגיעה עגלתו אל איזה בית מלון, באו מים עד בשרו וכל עצמותיו רעדו מני קור. ויהי ברדתו מן העגלה ליכנס אל בית המלון, והנה הדלת סגורה. הקיש עליה משמשו אבל אין עונה, והגשם עודנו יורד בזעף. צוה רבנו למשמשו, שידפוק על הדלת בחזקה ויאמר לבעל המלון, כי אם לא יפתח את הדלת מרצונו הטוב, כופין על מדת סדום, וישברו את הדלת ביד חזקה. מיד נקרב בעל הבית ופתח את הדלת בלאט, והתחמק אל החדר השני. הדיוט היה בעל המלון ההוא, ולא רצה לארח אורח בן טובים כרבנו בתוך ביתו. כשפשט רבנו את בגדיו הרטובים ונח מעט, שמע מן החדר השני, קול אדם היושב ועוסק בתורה. נכנס רבנו אל החדר ומצא בו את בעל הבית, שלא זו עיניו מן הגמרא הפתוחה לפניו. שאל אותו רבנו בחמת רוחו: הנשמע כזאת. כי אדם מישראל הלומד תורה, ישחית באף רחמיו ויניעל דלתו בפני אורחים ביום גשם שוטף כזה? השיב לו האיש עזות: אמנם כן סגרת הדלת בפניך, כי שונא אנכי את בני הרבנים תכלית שנאה, כי נוכלים ורמאים אתם

כלכם כקטן כגדולי שאל אותו רבנו רכות. אמור נא לי, יקירי, במה הונתיך ובמה רמיתך, ואנכי לא ראיתי פניך מעודי בלתי היום הזהי ענהו בעל המלון אמנם כן אותך אינני מכיר, אבל מכיר אנכי את כל החבריא קדושא שלך צדיק אחד היה במדינתכם ור' הירש מרימנוב שמו, כמה פעמים בקרתי אותו בביתו ולדרישתו נתתי לו סכומים הגונים, נ"ב דינרים, וע"ב דינרים, למען יבקש רחמים על אשתי, אשר מנע ממנה ה' פרי בטן, והוא הבטיח לי, כי פקוד יפקוד אותה ה' בקרוב בבן זכר ומאז עברו כמה שנים, הצדיק אבד והלך לעולמו, ואנכי הולך ערירי כאז כן עתה. ואיך לא יזעף לבי על זוכלים ורמאים כמותכם?

כשמוע רבנו את דברי בלע אלה על קדוש עליון נורא כרבנו צבי מרימנוב זצ"ל, אחזתו חרדת קודש ויען ויאמרי חלילה לך לדבר סרה על צדיק כביר זה איש בער אתה ולא תדע את כל הטובות, אשר עשה עמך צדיק ההוא בשעה שקבל ממך את השקלים אשר שקלת לו. ואם בכל זאת עוד לא נתמלאה הבטחתו, גם זו לטובה בזכותו של הצדיק, כי צפה ברוח קדשו, כי ביום שתפקד אשתך ותזכה להריון, עליך להתפטר מן העולם, כי כן גזרה ההשגחה העליונה שלא תהיה לך ישיבה אחת בעולם עם הבן אשר תלד לך אשתך, וע"כ למען חיך, הרחיק הצדיק את זמן קיום ברכתו לעוד כמה שנים. עתה, שאתה מהרהר אחרי רבך ודובר סרה בו ובכל הצדיקים כגילו, ומתאכזר נגד אנשים שלא עשו לך רעה מעולם, טוב וכשר הדבר שתתמלא ברכת הצדיק בעגלא בזמן קרוב... בינתיים עמד הגשם ורבנו עזב את האיש ואת ביתו וילך למסעיו. וראה זה פלא, עוד בשנה ההיא נפקדה אשת בעל המלון ותהר, אבל עוד בטרם מלאו ימיה ללדת, הלך בעלה לעולמו, ככל הדברים אשר אמר לו רבנו. ויהי הדבר לנס ולאות לבני מרי בכל המדינה

ג) ספר לי הרב הגדול ר' פנחס ליכטנשטיין (מיקירי רבני ארץ-הגר וכעת מחשובי ירושלים), ששמע מפיו של הרה"ג אבד"ק קראל, שהיה פ"א אצל רבנו בימי גדולתו, בשעה שפטר את אורחיו במרוצה כדרכו, פתאום נכנס איש אחד, ויגש אל רבנו. צוה רבנו להגיש לו כסא לשבת, והוא לא רב ולא צורבא מרבנן, כי אם אחד מן העם. פנה רבנו אל העומדים סביבו ואמר, שמעו ואספרה לכם מעשה מימי המסעות שלנו פ"א הייתי בדרך באכסניא, נגשו אלי שני אנשים סוחרים ואמרו לי, שהם מעירה פלונית בבוקר בינא, והם מבקשים ממני בשם קהל עדתם, שאבוא אליהם ליום השבת הבאה וכל מחסורי עליהם. נעתרתי לבקשתם ונסעתי עמהם, והכניסוני אותי ואת מרכבתי לאכסניא הגונה. ביום השבת באו אלי האנשים ההם, המה וחבריהם בהמוניהם, וסעדו עמי אף צו לבעל הבית לתת שתיה כדת לכל הנאספים, וישתו וישכרו כלם, ואני בתומי האמנתי, כי באמת באו אלי כלם לבקש תורה מפני. אבל מה נתאכזבתי, כעבור יום השבת נעלמו כל האנשים וחבריהם ועקבותיהם לא נודעו עברו כמעט כל ימי השבוע ושום בן אדם לא בא לדרוש לשלומי, רק בעל האכסניא היה האחד שבא והניח לפני חשבון, שבו דרש ממני דמי אכסניא ומזונות ואף גם דמי מאכל ומשקה, שאכלו ושתו כל האורחים ביום השבת. והסכום היה לא מעט וכראות בעל הבית, כי אינני מסלק את חשבונו

על אתר, הלך וסגר את עגלתי ואת סוסי בעבוט, וצוה עלי ועל משמשי לעזוב את ביתו. בנפש מרה הלכתי אל בית המדרש וישבתי שם ועסקתי בתורה, ואנשי העיר, אנשי סדום, נסבו את בית האכסניא וחכו לבואי מבית המדרש, למען התלוצץ על משבתי. פתאום בא איש עשיר אחד מן הסביבה, זכראתו את כל האנשים אשר לפני מבוא האכסניא, שאל אותם בתמהון: התקהלות זו על שום מה? והם ספרו לו מתוך שמחה של הוללות, כי גודמן לכאן אחד הרביים וביום השבת הלכנו וסעדנו על שלחנו, והוא האמין לתומו, כי אנשים חסידים אנחנו ואנחנו נשלם את כל הוצאות השבת, יעתה לקח בעל המלון את עגלתו ואת סוסו בדמי מזונותיו, ואותו שלח לבית המדרש... שמע האיש ויחר אפו, ומיד צוה לבעל המלון שיעשה עמו חשבון יהוא שלם ישלם את הכל. וכראות האיש כי הכניס בחשבון גם את אשר אכלו ושתו האנשים, גער בו בנוזיפה ואמר לו עתה יש לך דין ודברים עמי. יש לך הזכות לדרוש רק דמי מזונות הרב ומשמשו ודמי האכסניא – ואת אלה אנכי אשלם, והמותר לך ודרוש מן האנשים שאכלו ושתו. שמעו האנשים אשר מסביב לבית ונתפזרו לכל רוח, ובעל המלון ראה, כי הפעם יש לו דין ודברים עם מי שתקיף ממנו. וקרא אותי מבית המדרש והחזיר לי את סוסי ואת עגלתי. נתתי תודה למטיבי ואיש חסדי ואמרתי לו, במה אברך אותך? והוא השיב לי, כי חננהו ה' וכי יש לו כלו אעפ"י כן, אמרתי לו, אם ח"ו יהיה לך דבר, ובאת אלי לעיר זידטשוב, וכעל גמולות אשלם לך! כלה רבנו את ספורו ופנה אל האיש אשר זה עתה בא ואמר לו: „הגד נא לי בקשתך ותעש.” כי הכיר רבנו באיש ההוא, כי הוא זה הנדיב, שחלץ אותו מן המצר בעת ההיא. (ד) מעשיות כמו אלו מסופרות הרבה בין חסידי רבנו. די להזכיר מה שאמר רבנו פ"א לבן טובים אחד מבני משפחתו, שבא אליו ובקש ממנו שיכתוב בשבילו מכתב מליצה ליודעי שמו, שיתמכו בידו ברוח נדיבה למען יוכל להשיא את בתו שהגיע לפרקה. אמר לו רבנו, הריני כותב ינותן בידך מכתב מליצה כרצונך אבל בתנאי מפורש, שתהיה אוך אפים ותקבל כל עלבון שיהיה לך בדרך מסעיך באהבה, שלא יענש שום אדם על ידיך. וספר לו מימי מסעיו איך קבל כל עלבון באהבה.

פרק שני.

מה שנבאו עליו גדולי הצדיקים והוא בעצמו.

(א) בספרי פאר יצחק (פ"ד אות ז) ספרתי, איך נסמך רבנו על ידי הצה"ק השרף ר' אורי מסטרעליסק זצ"ל בשמוש שנשתמש בו, שיוליך אחריו טו"ת שלו מביהמ"ד ומה שהתלחשו אז גדולי תלמידיו שבביהמ"ד על שמושא רבה זו, שזוהי סמיכה גמורה ולאילנא רברבא יתעביד. הפעם כתב לי יד"ג החסיד ר' בערל סטמפלר משמו של רבו הרה"ק ר' יודא צבי זצ"ל מדולינא, ששמע מזקנו – רבנו – שהקדוש בעצמו אמר לו בזה"ל: בשכר זה יצעדו אנשים עלי שור, כדי לראות את פניך (ביהודית):

מען וועט זיך דראַפען אויף די באַנטעס (קורות הבית) כדי מען זאל דיך קענען זעהן) וסיים רבנו לנכדו הק' הג"ל ואמר לו: וכן אני אומר גם לךי ודבריהם הק' נתקיימו

(ב) עוד כתב לי יד"נ הג"ל ממקור נאמן, שביום הושענא רבה (שנת תר"ח), כשהיה רבנו אצל הגה"ק רבנו יודא צבי זצ"ל מרוזדול, כשחלה חליו האחרון שנפטר בו, אמר לו הגה"ק: ר' איזיק! התפלל נא בעדי שאשאר בהימים שמעה אשתו הצדיקית ז"ל וחלשה דעתה, על שכל כך הכניע עצמו לפני רבנו, אמר לה בעלה הק' בזה"ל: וכי מה אַת סבורה? עוד יבואו ימים ואַת בכבודך בעצמך תעמדי לפני דלת חדרו מבחוק, ותחכי בתוך הבאים עד שתזכי ליכנס אליו, ואיך זה לא אבקש ממנו שיתפלל בעדי? ונבואתו באה לה כתומה. אחרי שנים, כשנתגדל כבודו של רבנו ומאות אנשים, ולפעמים גם אלפים, צבאו על פתחו, עמדה גם היא פ"א בתוך הבאים, כי לא יכלה להגיע אל הפתח מפני הקהל הרב שנדחק אל המסדרון.

(ג) פ"א היה בנו של רבנו, הצה"ק מורנו ר' בערש זצ"ל מדולינא, אצל הגה"ק מקומרנא זצ"ל בביתו ביום שבת אחד, בעת שאביו, רבנו, עדיין לא נתבקע אורו, והגה"ק כבר היה מפורסם לגאון וצדיק. ויהי כשנתפטר ממנו אמר לו הגה"ק, שמעתי שאביך מתחיל להתרברב קצת בזידיטשוב, אמור לו, כי החלטתי לקבוע דירתתי בזידיטשוב... היו הדברים כעין מחאה, שלא ירים רבנו את ידו וְאֵת רגלו לרשת את כסא דודו רבנו מהרצ"ה, והיא לא תצלח!

כשיצא מורנו ר' בערש זלגו עיניו דמעות. בבית אביו שוררת דלות נוראה, ורק זעיר שם זעיר שם בא מי מן הסביבה ומביא מנחה לאביו מעט קמח, מעט חמאה וגבינה ואגורות כסף אחדות לשבור רעבון נפשות ביתו והנה גם זה המעט יפסק, אם בוא יבוא אותו צדיק ופרש כנפיו על זידיטשוב ונשבר מטה לחמם, לחם צר, לאין כל תקוה.

בא לביתו וספר הדברים לרבנו, ענה רבנו ואמר לו בבטחון גמור: אל תדאג בני חביבי! אמנם כן בוא יבוא אותו צדיק הנה, אבל לא להשתקע, כי אם לקבל את פני בתוך הבאים... והדברים נתקיימו ואהבת עולם היתה אחרי כן בין שניהם.

(ד) ספר לי פה בארץ קדשנו זקן ת"ח מטרנפול, שסמוך להתגלותו היה רבנו בעיר הג"ל, וכצאתו מן העיר אמר לאנשים שלוו אותו, זו הפעם האחרונה שבאתי הנה, עתה הנני הולך לעירי ואפתח לי בה חנות גדולה למכירה בסיטוניית (בלשון קדשו ביהודית: אַ גרויס האַרט געוועלבל). ובאמת לא ארכו הימים וחנותו של רבנו נפתחה, חנות גדולה מלאה כל טוב, לתורה ועבודה ויראת שמים, שנהרו אליה כל מבקשי ה' מכל אפסי ארץ, ושמעה הלך בכל המדינות.

(ה) כשנפתחה חנות זו ורבו דורשיה חשב רבנו בענות צדקו, כי עדיין אינו מוסמך כל ארכו, והחליט בלבו לנסוע לבעלזא אל זקן הצדיקים שבדורנו הגה"ק שר שלום זצ"ל, לקחת סמיכה גם ממנו. שכר לו עגלה לנסיעה זו, ועד שבאה ישן בינתים שינה קצרה, ויחלום והנה דודו רבנו משה מסאמבוד זצ"ל נצב

עליו ויאמר: שב בביתך, אינך צריך לשום סמיכה כי כבר מוסמך אתה מרבני קשישאי, וזה לך האות, כי בהקיצך משנתך ושמעת קול בעיר שבאה בולשת מעיר המחוז לחטוף צעירי בני ישראל לעבודת הצבא, ובזאת תדע כי חלומך אמת. וראה זה פלא, כשהקיץ רבנו וספר חלומו לבניו נשמע פתאום זעקת בחורים הנרדפים ונחטפים מן הבתים ומן החצרות ונמסרים לעבודת המלך. אמר רבנו לבניו, הנכם רואים בני, כי חלומתי לא שוא ידברו! ומיד פטר את עגלתו ונשאר בביתו. ולמרבה הפליאה, בימים הקרובים (ביום כ"ז אלול תרט"ו) קם רבנו פתאום מכסאו שבבית המדרש וישב על כסא קדשו של רבנו מהרצ"ה דודו, שעד היום ההוא לא ישב עליו לא הוא ולא שום אדם, ואמר. „היום נתנו לנו רשות מן השמים לשבת על כסאו של דודנו רבנו מהרצ"ה הי" – אחרי כן נודע הדבר, כי בו ביום נפטר הגה"ק ר' שלום זצ"ל מבעלזא והלך לעולמו, ומן היום ההוא התחילה גדולתו של רבנו, ונתקיים בו „וזרה השמש ובא השמש“, וכל חשובי הצדיקים והחסידים התחילו לראות בו את „גדול־הדור“, ומאז הלכו לאורו רבבות אלפי ישראל.

פרק שלישי.

היחסים שבין רבנו וצדיקו דורו.

א) הצה"ק ר' יחיאל מיכל זצ"ל מגלינא היה הכי מפורסם מבין חתניו של הצה"ק ר' מאיר'ל זצ"ל מפרעמישלאן, והוא אעפ"י שבתחלת פרסומו הגדול של רבנו, שבא לכמה מצדיקי הדור בהפתעה, היה לו קצת קנאת סופרים, ונתוכה פ"א עם הרה"צ ר' שלמה מדאלינא זצ"ל, תלמידי של רבנו, אדותיו, עד שזה קם על רגליו ואמר: מעיד אנכי, שמימות רבנו הק' מלובלין זצ"ל לא קם רבי כרבנו מזידיטשוב – בכל זאת לסוף נסחף עם הזרם והודה גם הוא בגדולתו, מה שיש לראות מן המכתב שכתב אליו רבנו, שבו אישר לו רבנו קבלת שני פדיונות ששלח לו במשך שבוע אחד בזה אחר זה, מפני ששררה איזה מחלה בקהלתו, מלבד מה ששלחו לרבנו אנשי גלינא בפני עצמם כסף תרומתם. וזה דבר המכתב (שהעתיק לי בטובו הרב הגאון ר' ברוך באַסְכִּיס האבד"ק בארדיזעני במכתבו הפרטי אלי – והוא מילידי גלינא):

„ב"ה יום ב' וישלח תזכ"ר לפ"ק.

שלום שלום לכבוד מח"ו הרב הצדיק מדברנא דעמי' כבוד קש"ת מו"ה יחיאל מיכל גר"ו בק' גלינא. קבלתי על נכון הפדיון בשבוע העבר והיום, ומנהגי לתת הפדיון למעות א"י. ובזכות זה ישלח השם יתברך לכבוד תורתו בריאות הגוף בשלמות הבריאה לו ולבניו ולבני ביתו ולכל העיר ממקור רפאות תהי לשריך וגו' והשם י"ת ישמע תפלותינו ברחמיו לכל טוב סלה כחפץ המעטיר הק' יצחק איזק מזידיטשוב. – ולכבוד בניו בקשתי למחול לאמור לאיזה אנשים מקהלתכם ששלחו ג"כ מעות פדיון בשבוע העבר יותר מששה ר"כ, ועתה קבלתי מכתב מהם. הכלל וכללות דברינו מהיום ועד הלאה לא יפחדו מפקד פתאום ויהיו בריאים וטובים. כ"ד הנ"ל.

ב) גם יתר חתניו של הצה"ק מפרעמישלאן זצ"ל כמו ראשיהם לפני רבנו, וביחוד חתנו הרה"ק ר' יואל מוויברינופקא זצ"ל, שלא נתישב בעיר הנ"ל הקרובה למקום רבנו, עד שנטל רשות ממנו, ורבנו השיב לו בפנים שוחקות. אדרבה מעתה יהיה לי מר שכן טובי והביא פ"א לרבנו תשורה יקרה (כלי מקטורת לעישון הטבק) שעלתה לו בדמים הרבה, ורבנו אמר לו. הא תו למה ליי מר אורח חשוב הוא אצלי גם בלי כל מתנות!

ג) על אדות האהבה הרבה שהיתה בין רבנו ובין הגה"ק מהרי"א זצ"ל מקומרנא כבר כתבנו בארוכה בספרנו פאר יצחק, אבל ישנם עוד פרטים חשובים שכדאי לתתם בזה לפני הקורא.

כתב לי הרה"ג הנ"ל משם אביו החסיד ז"ל, שהיה פ"א אצל רבנו בו בזמן שהיה גם הגה"ק מקאמרנא אצלו. ויהי ממחרת השבת כשחזר אותו צדיק לביתו נסע רבנו ללוותו עד עבר הנהר שבכפר הסמוך. עברו שני הצדיקים את הנהר במעברה (פראם בלע"ז) ועמהם צבא רב של חסידים שהלכו אחריהם. שם נכנסו אל ביתו הקטן של היהודי חוכר המכס של המעברה, הוציא רבנו עוגות דבש ויין ונתן לכל הקהל, ומנה אחת אפים, עוגת דבש אחת שנלושה בבצים, וכוס יין, נתן לאורחו הק' מקומרנא. אמר לו אותו צדיק, הן אמנם בביתי אינני אוכל שום דבר שנילוש בבצים, מפני חשש תערובת בצי עוף טמא, אבל כאן מכיון שניתנה לי עוגה זו מידו דמר, לא יאונה לצדיק כל און – וברך עליה ואכלה. ד) לשלמות הספור כדאי להעיר, שבימים ההם חרשים מקרוב באו לארצות ההם תרנגולים יוניים (שנקראו בלשון ההמון „גרעצקי היהנר“), שנחלקו על אדותם גדולי הדור. הגאון מלבוב בעל שואל ומשיב זצ"ל התיר אותם בלי פקפוק, והגה"ק מקומרנא דן בהם דין עוף טמא וקרא תגר על הגדולים שהתירו אותם, עד שכתב בספרו היכל הברכה עה"ת (פ' דברים דף י"א) „שהאוכלם לא יזכה לאכול בסעודת הצדיקים לעתיד לבוא בגן עדן“, ומאז פסק מלאכול שום דבר שנילוש בבצים מפני חשש תערובת של בצי העופות הנ"ל, פשט היתרם בכל המדינה ולא נזהרו מלאכלם. וכאן מפני כבודו של רבנו לא סירב, ואכל העוגה שנתן לו.

ה) בס' אהל נפתלי (אות ש"ג) מסופר משמו של הגה"ק ריי"מ זצ"ל מספינקא, שהיה פ"א באותו מעמד כשבא רבנו לאכסניא של הגה"ק מקומרנא לברכו בשלום, וספר לו דרך אגב מעשה בר' מאיר זצ"ל הצה"ק מאפטא (בעל הסה"ק אור לשמים) שנסע לקראת מחותנו הגה"ק ר' נפתלי מרופשיץ זצ"ל והביא בידו בקבוק מלא יי"ש, ואמר לו בזה"ל: מחותני! במהרה ובקרוב כשנזכה לצאת לקראת משיח צדקנו, נקח בידינו ג"כ בקבוק ממשקה זה, למען יראה במה החיו אחב"י את לבם בגלות הארוכה שעברה עלינו. השיב לו הגה"ק מרופשיץ זצ"ל בחכמה ואמר: אני אומר: שנצא לקראתו עם „רבי“ כמוני, למען יראה משיח צדקנו במה החיו אחב"י את נפשם בגלות המר הזה. וסיים ע"ז רבנו ואמר: ואני אומר, שיקחו בידם לדוגמא רבי כמוני להראותו למלך המשיח... כששמע זאת הגה"ק מקומרנא קם בהתרגשות ממקומו ואמר: חס ושלום, לא תהא כזאת בישראל! כי כ"ת דמר יהיה שר וגדול בישראל גם כשיבוא משיח צדקנו. ראיה לדבר הוא רבנו מרופשיץ, שגם הוא אמר כן על עצמו, ואנן

סהדי שהיה גורא וקדוש, וכן הדבר גם בכ"ק דמרי

(ו) כתב לי יד"נ החסיד ר' בערל סטמפער שהוה עובדא בבן טובים אחד מקרוביו של הגה"ק הג"ל, ששאל בעצתו אם להתחתן בעשיר פלוני הרוצה להרבות לבנו מוהר ומתן ולתת גם לו בעצמו סכום הגון בתור מתנה, ובלבד שיזכה להדבק בזרעו. השיב לו הגה"ק, לכאורה הדבר הצלחה גדולה בשביל בתך, אבל בכל זאת אין זה זיווגה מן השמים, ובכן כלך משידוך זה! שמע האיש ויתעצב אל לבו. כשראה הגה"ק את מבוכתו, אמר לו הלא בודאי תשאל גם בעצת הצדיק מזידיטשוב, הבה נשמעה מה יאמר לך הוא בענין זה, אבל הריני מזהירך שלא תדבר מזה עם שום אחד מבניו, קודם שתדבר עמו בכבודו ובעצמו. הלך האיש ושאל בעצת קדשו של רבנו, השיב לו רבנו בפשיטות, שאין זה זיווגה של בתו. כששמע זאת בנו של רבנו, הרה"ק ר' אליהו זצ"ל, שהכיר היטב את העשיר ההוא, וכמו כן את השואל בעצה ואת עניו וידע ג"כ מעלות בתו שלא היתה יעלת חן ביותר והיא כבר הגיעה לפרק בתולה נשאת משכבר הימים, ובכן נגש אל רבנו ואמר. אבא! הלא זה שדוך מוצלח בעבורו, ואשר לזיווג, תתפלל להש"י שהזיווג יעלה יפהו השיב לו האיש: כבר קדמוך רבנוי כה אמר לי הצדיק מקומרנא שלא אשמע רק למוצא פה קדשו של רבנו, ומושכל ראשון שלו, וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומניד, ואחרי דבריו לא אשנה! (ז) עוד כתב לי יד"נ הג"ל משמו של הרה"ח ר' משה מליביטשוב ז"ל, שהיה פ"א אצל הגה"ק מקומרנא בש"ק פ' נצבים, והיו מסובים אז על שלחנו רק מתי מספר. הרהר אותו חסיד בלבו, שאצל שלחנו של רבנו בזידיטשוב בודאי ישנם בשבת זו אורחים למאות, שכן היא שבת שקודם סליחות, זמן קהלה והסידים אצל רבותיהם. הרגיש הגה"ק בהרהורי לבו ואמר: בשבילי די שיהיו מסובים אצל שלחני בשבת שלשה בעלי בתים ושלשה חסידים, ושלשה תלמידי חכמים שייבנו את דברי התורה שאומר לפניהם, ויותר אינני צריך ואם ישנם אצל הצדיק מזידיטשוב חסידים בהמון רב, זה מפני שבימי חורפו הכניע את עצמו בפני כל אדם, ואני לא יכלתי להכניע את עצמי כל כך כמותו.

(ח) את הדברים האלה אנו מוצאים בש"ס דילן (עירובין י"ג ע"ב) ו"כ מאחר דאלו ואלו דברי אלקים חיים, מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן? מפני שנוחין ועלובין היו... ללמדך שכל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו". וזה הדבר ממש היה ברבנו ועמיתו הגה"ק הג"ל. בודאי אלו ואלו דא"ת, אבל רבנו זכה שקבעו הלכה כמותו מפני שנוח ועלוב היה קודם התגלותו וגם אחרי כן. — וע"כ כשאמר הגה"ק פ"א מתוך התפעלות מתורתו של רבנו, שעתידים צדיקי הדור ליתן דין וחשבון על שלא באו לקבל פני רבנו (ראה בספרי פאר יצחק פ"ז אות ז') מה שנאמר בזה"ק פ' תרומה (קמ"ט ע"א) גם על חכמי דורו של רשב"י "תוהנא על חכמי דרא היך שבקין אפילו רגעא חדא למיקם קמי דר"ש למלעי באוריתא בעוד דר"ש קאים בעלמא", שאספי שאין ספק שהתנאים הק בני דורו של רשב"י היו כלם ארזי הלבנון אדירי התורה, אבל בנוגע לרזין דאוריתא היה רשב"י האדיר בלבנון, הארי שבחבורה — העיר רבנו על דבריו אלה בקצרה: "אבל בהכנעה"י" כאומר, כי ביאה גרידא בלי הכנעה לאו

שמה מתיא מה שאנו מוצאים בחבוריו הק' של הגה"ק הנ"ל בכמה דוכתי (ראה היכל הברכה פ' במדבר דף ה'), „שהבא אל הצדיק להתקרב אליו צריך שיבוא בביטול ובהכנעה כאין ממש" וזו היתה מדתו של רבנו כלפי רבותיו הקדושים.

ט) בספרי פאר יצחק (פי"א אות ו') מסופר, שפ"א עלה בדעתו של הגה"ק להקדים בסוכה את האושפיזא דיוסף קודם למשרע"ה, ושלה את בנו הרה"ק ר' אליעזר זצ"ל לשאול חות דעתו של רבנו, ורבנו השיבו, שאין לדיין אלא מה שענין ראות, שבסוכה נכנס משרע"ה קודם ליוסף. לכאורה הדבר כמו זר, שירצה הגה"ק לשנות ממתבע שנהגו צדיקים וחסידים עפ"י האריז"ל. אבל כנראה מקום הספק של הגה"ק היה, מפני שבהוספות של הוזה"ק לסוף סדר בראשית דף י' נאמר מפורש: „יומא רביעאה (דסוכות) לקבל דרגא דיוסף", ולפי"ו יום הרביעי של חג הוא יומו של יוסף ולא של משה.

אבל כנראה שאז עדיין לא נדפסו ההוספות לספר עטרת צבי שנתוספו בהוצאה שניה (שנת תרל"ב) ושם בהוספה לפ' ויחי דף רנ"ה ע"ב כותב רבנו מהרצ"ה בזה"ל. תימה, הלא כאשר סדר לנו האריז"ל בתפלות ההשענות בסוכה ולולב יום רביעי הוא בנצח דרגא דמשה, ולמה נשתנה בכאן בענין הקרבנות? ונלע"ד שהוא ע"ד אמרם ז"ל בפרק יש נוחלין וכו' בישיבה הלך אחר חכמה, במסבה הלך אחר זקנה... לכן בקרבנות הרומזים לסעודה וזיוג בסוד אכלו רעים יוסף קדים, ובישיבת סוכה דרומזו לישיבה, כמה דתקיננו רבנו בלישנא דברכה לישיב בסוכה... משה קדים, דאיהו מופלג בחכמה עי"ש דפח"ח ושי". אילו ראה הגה"ק אלה הדברים לא היה עושה שאלת חכם על כך.

ט) על פגישתו של רבנו עם הגה"ק ר' יהושע זצ"ל מבעלזא כתב לי הרה"ג ר' ברוך באסיכס פרטים חשובים שנמסרו לו ממקור נאמן. קודם התקשרו החתון, שהיתה בין הגה"ק הנ"ל ובין הגה"ק ר' אליהו זצ"ל בנו של רבנו, היו ביניהם חלוקי דעות בנוגע למקום ההתועדות לכתובת התנאים. הגה"ק מבעלזא עמד על דעתו להתועד דוקא בגריידינג, עיר שחסידיו בה מרובים, ור' אליהו רצה לקבוע ההתועדות בעיר בוברקא כדי שלא להטריח את אביו – רבנו – בנסיעה רחוקה. ובהיות שהגה"ק מבעלזא לא זו מהחלטתו, שלח רבנו אליו שני חסידים חשובים, את הרב הדיין ר' ישכר שפיגל זצ"ל מזידטשוב ואת הנגיד ר' ליבצי מבוברקא ז"ל, חסיד ממולח ותקיף בדעתו, להטות לבבו שיסכים לבוא לבוברקא. וכה אמר להם רבנו: לכו ואמרתם להצדיק מבעלזא כדברים האלה בשמי: „אנכי מטפס ועולה בכל יום לשבעה רקיעים, (ותוך כדי דבור תקן את דבריו, ואמר) בששה רקיעים אנכי בכל יום ויום וברקיע השביעי רק לפרקים. והנה זה שמונה ימים שלא טבלתי במקוה, מפני חולשת כחי ולפיכך אי אפשר לי לנסוע רק עד בוברקא ולא יותר". – כשבאו השליחים אל הצדיק מבעלזא נבהל הרב הדיין ר' ישכר ואשתקיל מלוליה, ממוראו של הרב, אבל ר' ליבצי העשוי לבלי חת נגש וחזר לפניו מלה במלה כל דברי רבנו. חשבו מקורביו של הצדיק, שיגער בו רבם בניזיפה, אבל ראה זה פלא, ענה לו הצדיק רכות ואמר: אם כן הדבר, שרבתם כל כך חלש, אולי טוב

זכר הדבר שנתועד בזידיטשוב גופא? מהר ר' ליבצי והסכים לדבריו ואמר: בודאי ובודאי! אם יסע כבוד קדושתו דמר ישר לזידיטשוב הלא יקיים בכך גם מצות ביקור חולים! הסכים לו הגה"ק ואמר: שובו אל רבכם ואמרו לו בשמי, כי החלטתי לבוא להתקשרות התנאים ישר לעירו לזידיטשוב – ופטרם לשלום.

י) בספרי פאר יצחק (פי"ז אות א') מסופר בשם עד ראייה, איך נזדעזעו הגה"ק בכל גופו בשעה שקרא רבנו את כתבי התנאים ודרש רזין דאורייתא על כל מלה ומלה שבהם, וכשהגיע לפסקא „שנדברו והותנו בין הני תרי הצדדים“ וקשר בה רבנו את הפסוק „אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע“, שאמר אותו רבנו בחרדת קודש ולבת אש קדשו, ויחרד גם הגה"ק עמו, ממש מעין המסופר לנו (עירובין ס"ז ע"א) מרב חסדא ורב ששת כי פגעי בהדי הדדי, ר"ח מרתען שפותיה ממתנייתא דרב ששת, ורב ששת מרתען כלא גופיה מפלפוליה דרב חסדא. גם חרדתו של הגה"ק היתה מעין זה.

אחרי קריאת התנאים אמר הגה"ק לרבנו בשם אביו הק' זצ"ל, שפירש את הפסוק הנ"ל בדרך חסידות, „אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו“, כשיראי ה' נפגשים יחדו, וכל אחד מהם אומר על רעהו שהוא הקדוש וירא ה' האמת, והוא עצמו כלא נחשב בעיניו, אז „ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו“, שהש"י כותב בספר זכרון לפני דברי שניהם, ואומר אלו ואלו דא"ח, והלכה כתרניהו!

יא) ספר לי ת"ח נאמן רוח ר' נפתלי לנדא ז"ל מקאליש, שספר לו אחד מגדולי מקורביו של הצה"ק רבנו דוד משה זצ"ל האדומ"ר מטשורטקוב, שכשמע רבו הק' משמעו הטוב, רצה לתהות על קנקנו, ושלח אנשים אחדים מחשובי חסידיו ובתוכם גם אותו (המקורב הנ"ל) אל רבנו לשבת אחת. הם באי אל רבנו ולא זזה ידם מתוך ידו במשך כל יום השבת, והביטו אחריו על כל תנועה ותנועה שלו. והי בסעודת המנחה, בשעת הגדת התורה, נתלהב רבנו מאוד כדרכו בקודש, ופתאום כשהגיע לפסוק שבפרשת השבוע (פ' תולדות): „הן עשו אחי איש שעיר ואנכי איש חלק“, אמר בהתמררות גדולה בזה"ל: ער נעמט זיך גאָר צו רבי'ס? (בעברית: הוא רוצה כבר להתגרות בצדיקים?) אבל אנכי איש חלק! אני חלוק לגמרי ממנו! לא הבינו האנשים פירושם של דבריו אלה, אבל נקלטו היטב בזכרונם.

אחר השבת לקחו ברכת הפרידה מרבנו וחזרו אל רבם וספרו לו מן הגדולות והנוראות אשר ראו אצל רבנו, ונתקבל אצלם הירושם שמעתה תתקם אהבה רבה בין שני הצדיקים הק' האלה, שתביא גם לידי פגישה ביניהם כמו שנפגש עם אחיו הק' מס"ג זצ"ל (ראה פאר יצחק פט"ו אות י"ד), אבל בעונות בא השטן בינתיים ועירבב את העולם. פרצה בזמן קרוב המחלוקת הגדולה בין חסידי צאנז וס"ג, אז הבינו האנשים ההם למפרע, כי רוח הקודש היתה מדברת מתוך גרונו של רבנו כשאמר „שהוא (הס"מ) רוצה כבר להתגרות בצדיקים“, כי אמנם נסה כחו ועלתה בידו, ורבנו קיים בעצמו מה שאמר ואנכי איש חלק, שהוא חלוק לגמרי ממנו וידו אל תהי בו, ולא זו בלבד אלא שרדף את השלום והשפיע בהשפעתו הגדולה להשקיט את המחלוקת בכל יכולתו.

וכה לא נשתנו יחסי הידידות שבין רבנו ובין הצה"ק רא"י זצ"ל מס"ג גם בימי המחלוקת בכלום. בימים ההם הוה עובדא באחד מימי הפורים, שרצה חסיד מבוסס אחד לעשות נחת רוח לרבנו הק' מס"ג זצ"ל וחקה את תנועותיו של רבנו לשם שחוק בפני רבו. נזדעזע הצה"ק ואמר לו בהקפדה רבה: „האם נשתגעת ויצאת מדעתך?" ומיד סלקוהו מן הבית. היה באותו מעמד הרה"צ ר' משה זצ"ל מקוסוב, והוא העיד על כך בתור עד ראיה.

יב) על יחסו של הגה"ק מצאנו זצ"ל אל רבנו כבר דברנו בארוכה בספרי הנ"ל. פה רוצה אני לספר פרט קטן אחד, שפ"א היה הגה"ק הנ"ל חולה ושליח רבנו את בניו הק' ר' סנדר ליפא ור' בערש זצ"ל לבקרו בחליו, ונלוה אליהם גם נכדו הרה"ק ר' בערש זצ"ל מווערצקי, שהיה אז עדיין צעיר לימים. שמע שאמר הגה"ק לאביו ולדודו הק' בני רבנו: שמעתי שאביכם מתרעם עלי, על שנתתי הסכמה על הדפסת הספר כסא מלך על התקונים. אמר לו בן רבנו רס"ל חס ושלום! אבי מתרעם רק על שהדפיסו את הס' הי"ל על הדף של התקונים בצדו. אמר הגה"ק. אביכם הוא גאון ויודע את כל הזה"ק והתקונים בע"פ ואינו צריך לשום פירוש, אבל מה יעשה אנוש כערכי, הצריך לפירוש על הדף...? כששמע זאת הרה"ק מווערצקי והוא לא ידע כלל מזה שזקנו רבנו מתרעם על ההדפסה הנ"ל, כשנסע לביתו מכר את ס' התקונים עם הפירוש הנ"ל שהיה לו בין ספריו. כדי שלא לעבור על דעת זקנו הק'. (כן נכתב לי משמי של בנו הגה"ק ר' משה שליט"א אבד"ק זידטשוב.)

פרק רביעי.

כחא דהיתרא של רבנו.

א) ספר לי בנו של רבנו, הרה"צ ר' שלמה יעקב זצ"ל: מעשה שהיה באחיו הק' רבנו בערש זצ"ל מדאלינא, שבא פ"א מבית חותנו הרה"ק ר' אברהם מסטרעטין זצ"ל, שאכל מזונות על שלחנו כמה שנים אחר חתונתו, לבקר את הוריו, ולכבודו קנתה אמו הצדיקית כרוב בשוק ועשתה ממנו תבשיל טעים, אבל לצערה לא רצה בנה האורח החביב לטעום מתבשיל זה, מפני שבבית חמיו נהגו שלא לאכול ירקות הצריכים בדיקה מפני התולעים, מחשש שמא לא נבדקו יפה יפה. נכנסה עלובה זו להדרו של בעלה הק' - רבנו - וספרה לו במר נפשה, איך שלותה במשכון על סינר של שבת שלה כמה אגורות וקנתה כרוב ועשתה ממנו מאכל מלכים, ועכשו אין בנה רוצה לאכול ממנו מפני חומרי מקום שיצא משם. רבנו ישב אז בטו"ת ולמד את שעוריו, הסיר מעל ראשו את התפלה של ראש וצוה להביא לפניו את בנם האורח החביב. שאל אותו רבנו ברוגז קצת: אמך טרחה והכינה למענך מאכל כרוב, ואתה אינך רוצה לאכול ממנו? דודי רבנו מהרצה"ה היה נוהג לאכול ירקות הצריכים בדיקה, כי אמר שהתולעים בורחים מפניו, גם אנכי נוהג אחריו כמותו, אתה אינך רוצה לאכול וסיים בהקפדה קצת: אל תאכלי החזיר את התפלה ש"ר אל ראשו וחזר ללמוד. גערת חכם זו הועילה, כי יודע אנכי ועד, שאכל אותו צדיק כרוב בימי גדלותו.

ב) הגה"ק מקומרנא זצ"ל בספרו אוצר החיים (על התרי"ג מצות בפי שמיני דף צ"ז ע"א) כותב אדות אכילת כרוב הבדוק בזה"ל: „ולפ"ז בכרוב וכיוצא, אם בדקו אותו נשים מוחזקות ביראה וכשרות אין בו חשש, ומי שאינו אוכלו הוא חסיד שוטה וצריך לבדוק אחריו". רבנו לא הרחיק ללכת כמוהו, מפני שידע שהמחמירים גם הם לאו קטלי קני באגמי הם, אבל אעפ"כ כחא דהיתרא היה עדיף לו.

ג) כמו כן בנוהג לחששות ומנהגים טפלים אחרים, שההמון זהירים בהם יותר מבגופי תורה, כששאלו עליהם את רבנו היה מקיל בהם. לדוגמא: שאל אותו פ"א בעל בית אחד, אם יכול הוא להעביר את תנורו ממקומו למקום אחר. ענה לו רבנו בפשטות: אם הבית שלך והתנור שלך, רשאי אתה בתור בעל-הבית לעשות בשלך סדרים כאות נפשך, ונגע לא יקרב באהלך! אם היתה הוראה זו רק הוראת שעה על סמך ברכתו של רבנו, או היו דבריו הוראה לדורות – אינני יודע. אבל איך שהיה, לא החמיר רבנו בחומרות טפלות כלל וכלל.

ד) בעיר סטריא היה דר הרה"ג החסיד ר' ליבוש יאליש זצ"ל, בנו של הגה"ק בעל „מלוא הרועים" וחותנו של הגה"צ ר' סענדר ליפא זצ"ל, בן בכורו של רבנו, וממילא שהיה הראש וראשון בין חסידי רבנו בבית מדרשו, והיו ממתנינים עליו בק"ש ובחזרת התפלה של שמ"ע עד שגמר תפלתו בלחש. אבל פעמים שהיתה תפלתו ארוכה יתר מדי, כי היה מתעמק בכונות האריז"ל שבסדור תפלה שלו ושכח לגמור את תפלתו, ומתוך כך מרדו בו איזה מן פרחי החסידים, ופסקו מלהמתין עליו. הגיע דבר המרד ההוא לאוזני רבנו והזמין אליו את מנהיגי הבהמ"ד ואת ר' ליבוש. אמר להם רבנו: כל ביהמ"ד צריך שיעמוד בראשו אדם הגון בתור ראש. למשל בבית מדרש שלי, אני הנגי הראש, ואצליכם, ר' ליבוש הוא הראש ואתם חייבים בכבודו. אבל אעפ"כ (פנה אל ר' ליבוש ואמר) ר' ליבוש! הלא גם אני בקי קצת באותיות הועירות (בלשון קדשו: איך קען דאָך אויך אביסיל דריבניטשק?), רצ"ל כונות האריז"ל. מה טיבן של התפלות הארוכות? וכי לא חייש מר לטירחא דצבורא? אזוהרה כפולה זו הועילה. ר' ליבוש לא יסף עוד להאריך בתפלה, והמורדים בו קבלו שוב את מרותו עליהם – ושלוש על ישראל!

פרק חמישי.

נפלאות ברכותיו של רבנו.

א) בימי רבנו נתגלו מעינות הנפט בעיר בוריסלב, והעיר ההיא נבנתה בימיו ורבים מחסידי רבנו נתעשרו בה, מברכתו של רבנו. היה שם בין החסידים מקרי דרדקי אחד, עני ואביון ומטופל בבנים ובבנות, ולרש אין כל רק בית דירה וחצר שירש מאבותיו. בא פ"א לקבל פני רבנו לשבת פ' תולדות. נקרא פתאום לתורה, וקרא רבנו לפניו פרשה קטנה שבתורה וסיים לו בהטעמה יתרה את הפסוק: „ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצא שם באר מים חיים!" וראה זה פלא! ממחרת השבת חזר עני זה לביתו ויצא הבקר לחצרו, והנה

פתאום עלה ריה נפט באפו. מהר עלוב זה וקרא לאחד המומחים, וזה חפר ומצא בחצר הנ"ל באר מי נפט, שנהפכה לו לבאר מים חיים, לו ולזרעו אחריו; השיא את בנותיו מתוך עושר וכבוד, והיה אחרי כן מעשירי חסידיו של רבנו. (ב) כתב לי יד"נ החסיד ר' בערל סטמפלר נ"י, מעשה בחתנו של הרה"ק ר' יחיאל מיכל מגלינא זצ"ל, הרה"ח ר' יצחק אליעזר, שאחר פטירת חתנו נשאר בלי משען ומשענה ודר בעיר רוזינטוב ללא כל פרנסה, והוא חשוך בנים. פ"א היה אצל רבנו וקבל על רוע מצבו והציע לפניו, היות שהעיר אטיניא צריכה לרב, שישתדל רבנו בערו, שיקבלוהו לרב שמה. הבטיחו רבנו להשתדל בשבילו על כך. אבל בטרם הספיק רבנו לדבר טובות עליו, הפך בחררה זו הרה"ג ר' יצחק אייזק טויבש ז"ל, נכדו של הגה"ק מרוזדול, ובכך קרובו של רבנו. וכשבאו אנשי העיר לשאול בעצת רבנו, טבע הדבר היה מחייב, שיתן משפט הקדימה לנכדו של רבו רבנו מהרצ"ה, שהיה ראוי לאותה אצטלא יותר מבן טובים הנ"ל, והפך בחררה זו קודם לו. כשבא אח"כ ר' יצחק אליעזר הנ"ל אל רבנו, פייסו על שלא יכל לשמור לו את הבטחתו בנוגע לרבנות הנ"ל. אבל, אמר לו, אני אעשה לך טובה אחרת. לקח מידו את הפתקא שהביא בידו והתחיל לקרוא מתוכה את שמו של בעל הפתקא "יצחק אליעזר!" וקרא בנגונו הק', שהשתמש בו בשעת הגדת התורה, יצחק – כי ביצחק יקרא לך זרע! אליעזר – ושם האחד אליעזר, כי אלהי אבי בעזרי וחסיד פניו אל ר' יצחק אליעזר ואמר לו: "הריני מברכך בזרע של קימא בעגלא ובזמן קרוב!" השיב לו ר' יצחק אליעזר, אבל מורי ורבי, הלא כמה וכמה רופאים אמרו על אשתי, כי לפי מבנה גופה מהגמנע לגמרי שתלד. השיבו רבנו שוב בנגונו הקדוש, את הפסוק "בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו" ופטרו לשלום. וראה זה פלא, וה' פקד את אשתו כאשר אמר רבנו, וכאשר מלאו ימיה ללדת לא רצו שום רופא ומילדת להבטיח לטפל בה בעת לדתה, כי אמרו, כי מהגמנע שיצא הולד בלי נתוח, ובכך יעצו להוליכה לבית החולים ללבוב למען תלד שמה או להביא משם מילדת מומחה או רופא לטפל בה. נסע בעל האשה ללבוב להביא מילדת מומחה משם, אבל עוד טרם הספיקו שניהם לבוא מלבוב, והאשה כרעה ללדת, ובלי כל עזרה מן החוץ, רק בעזרת ה', ילדה האשה ילד של קימא בשלום, ונתקים בה מאמר רבנו "בטרם תבוא אליהן המילדת וילדו", וזהוהו כל העיר על הפלא ההוא!

(ג) ספור מלא ענין כתב לי הרב הג' ר' ברוך באסיכס נ"י, מה שספר לו ד' אשר שו"ב ז"ל מקאזיווע, משמשו של רבנו בילדותו:

בכל יום בהשכמה, כשהקיץ ר' אשר ורצה ללמוד, היה רבנו מפטרו מביתו ואומר לו, לך למטה אל בית המדרש ושם תלמוד כאות נפשך, והדבר הקשה לך תשאל את אחד הלומדים ויגיד לך. כנראה לא רצה רבנו, שיהיה עמו בחדרו בשעה שהוא עובד עבודתו בקודש. פ"א כשירד בהשכמה לביהמ"ד, מצא אצל הפתח את אחד מעשירי החסידים של רבנו, ר' אברהם טורידר (ראה אדותו בספרי פרק כ"א אות ו'), שדר בכפר סמוך לזידיטשוב ובא במר נפשו אל רבנו בהשכמה, שיבקש רחמים על בתו שחלתה ומחלתה כבדה עליה. אמר לו ר' אשר, יודע אנכי אמנם כי אין רבנו נוקק לשואליו בשעה מוקדמת כזו, אבל מפני

פקוח נפש הבה אנסה – חזר לחדרו של רבנו וספר לו בקצרה מצרתו של ר' אברהם הג"ל, אמר לו רבנו שיביאנו החדרה. נכנס ושפך לפני רבנו מרי שיחו, ורבנו ברך את בתו ברפואה שלמה – וישלחנה. אחרי שעות, כשכבר עמד רבנו בתפלת שחרית, בא שליח מיוחד מר' אברהם ובידו מכתב תמרורים, כי תקפה מחלתה של בתו מאוד ושלה שוב „פתקא“, שנרשם עליה שמה של בתו, למסרה ליד רבנו תיכף ומיד. נמסרו שניהם ליד ר' אליהו, בנו של רבנו, והוא נתן את הפתקא ליד המשמש ד' אשר וצוה עליו, שיניחנה על שלחנו של רבנו, למען יקראנה כשיחזור מביהמ"ד. כנראה לא ידע ר' אליהו, שכבר נמסרה פתקא כזו לרבנו עוד בבקר השכם. כשבא רבנו מביהמ"ד ומצא את הפתקא על שלחנו הקפיד מאוד על משמשו, שהניח על שלחנו פתקא בלי ידיעתו. התנצל המשמש, שעשה זאת במצות בנו ר' אליהו. מיד נקרא ר' אליהו ועמד לפניו; שפך שוב רבנו כל חמתו על משמשו, המניח לו פתקאות על שלחנו שלא מדעתו. פתח ר' אליהו ואמר: אבא! זכור נא את אשר גזרת זה מקרוב על ר' אברהם שלנו, שיתר על תביעתו שיש לו נגד ר' פיבל גוטליב מרוודול, החייב לו אלף ומאתים כסף ואין ידו משגת לשלמם לו, ור' אברהם שמע לפקודתך ומחל לו את החוב, ועכשו שהוא בצרה גדולה כזו, אל מי יפנה אם לא אליך, ועליך החובה לבקש רחמים עליו.

קבל רבנו דבריו ברצון ואמר לו בניחותא: אם כן כתוב לר' אברהם, שאני מברך את בתו ברפואה שלמה מן השמים. כתב ר' אליהו מכתב אל ר' אברהם ככל אשר ברכו רבנו, אבל בעיר כבר נשמע הקול שהחולנית כבר גוססת... חזר השליח בחפזון אל שולחו ומסר לו את ברכתו של רבנו, וראה זה פלא! רוב גוססים למיתה, וזו פרשה לחיים; עמדה לה ברכתו של רבנו – ונתרפאה! מתוך הספור הג"ל אנו רואים, כמה גדולה היתה המשמעת אצל חסידי רבנו, ר' אברהם היה אמנם איש אמיד, אבל אלף ומאתים כסף היו גם אצלו סכום גדול, ואעפ"כ אם רבנו צוה לנתר עליהם, לא המרה את פיהו ומחל עליהם. זו עדות על השפעתו הגדולה של רבנו על חסידיו, ועל צדקתם הם. ואם בכל זאת הקפיד רבנו על הנחת הפתקא על שלחנו שלא מדעתו, היה זה מפני שלא סבל את הכפלת הדברים ורבויה הפצרות של מבקשי ברכתו. (ד) כה ספר לי אחד מבני עיר מולדתי, שנסע פ"א בשליחות מצוה אל רבנו מאת חולה מסוכן אחד, שיבקש רבנו רחמים עליו. שמע רבנו את בקשתו וברך את החולה ברפואה שלמה. לא נתקררה דעתו של שליח נאמן זה, בברכה קצרה זו של רבנו, וחזר והדגיש לו, שהחולה אב של שמונה ילדים, ופרנסת משפחה גדולה תלויה בו. כעס עליו רבנו, ואמר לו: „שוטה, אנו רואים ב"ה עד ארץ ישראל“ זאת אומרת, שדבר שפתיים אך למותר, וכל נסיון לעורר בו רגשי רחמים ותמלה הוא שטות, כי אין נסתר מנגד עיניו. חזר השליח לביתו, והחולה נתרפא.

דוגמא לדברי קדשו של רבנו בנוגע לראיתו עד א"י יש למצוא בס' דגל מחנה אפרים (בפ' בראשית) ע"פ וירא אליקים את האור כי טוב, ומביא מעשה מהבעש"ט, שכתב לגיסו ר' גרשון קיטובר ז"ל לאה"ק, איך שראה אותו בשבת בחוץ לארץ, ומה עשה בחו"ל? והשיב לו, שהיה באותה

שבת אצל גביר אחד, שעשה ברית מילה (מחוץ לגבול א"י) ושלה אחריו שיהיה מוהל אצלו, והיה בחו"ל. והולך ומבאר שם, שהצדיקים משתמשים באור הגנוז שבתורה ומסתכלים על ידו מסוף עולם ועד סופו. ולדבר הזה כוון רבנו. (ה) ולא רק ברכותיו, כי אם גם דבוריו בעלמא עשו לפעמים נפלאות, מה שיש לראות מספור דלהלן, שספר לי הרה"ג ר' יוקל הורוביץ ז"ל מזוראוונא, מד שבדידיה הוה עובדא: הוא היה סוחר יין בעיר, ותמיד כשנסע אל רבנו היה לוקח עמו ממבחר יינו להעמידו על שלחנו של רבנו ביום השבת. נתכוין שישתה רבנו מיינו הטוב, אבל ברוב פעמים היו נותנים את בקבוקיינו לחסידים שעמדו על ספי החלונות למעלה, שישתו ויחלקו ביניהם, ובכן נכנסה בו פ"א רוח קמצנות ואמר למשרתו, כי מעתה יתן למענו מן הפשוט שבייניו, להעמיד על שלחן רבנו. אבל לצערו הגדול, דוקא בפעם ההיא, לקח אחד מבני רבנו את בקבוק יינו ומוג ממנו כוס לרבנו. אילו נבקעה האדמה תחתיו ובלעה אותו. לא היה מצטער כל כך, מאשר מן העלבון הגדול הזה. אבל ראה זה פלא, הרגיש רבנו הק' בשברון רוחו, ושתה מן היין, ואמר: זה יין טוב! מעולם לא נשמע מפה קדשו של רבנו, שיאמר על שלחנו זה יין טוב וזה אינו! מחשבותיו הק' היו משוטטות בעולמות העליונים ומה לו ולשבחו של יין? ותחי רוח יעקב בעל היין לדברים האלה. כששמעו בני רבנו שבחו של היין מפי רבנו. מזוג גם להם כוסות, והסכימו גם הם על טובו של היין. כשחזר ר' יוקל לביתו אמר למשרתו, שאת החבית יין, שממנו לקח להעמיד על שלחנו של רבנו, יעמיד מן הצד, וממנו לא ימכור את הלוג בפחות מחמשה זהובים. עלה יין פשוט זה בין לילה לגדולה, וכל הלקוחות של ר' יוקל, האצילים והגלחים שבסביבה, דרשו לתת להם רק ממנו, יהיה מחירו מה שיהיה, ונמכר בזמן קצר בריוח גדול – וזה היה פרי דבורו הק' של רבנו!

פרק שישי.

אהבת ישראל על רבנו.

(א) בספרי פאר יצחק (פ"י אות י"ג) מסופר, ששאל הגה"ק ר' יהושע זצ"ל מבעלזא את רבנו, מדוע הוא מטפל בעיקר בצרכי פרנסתם של חסידיו ואינו מגיד להם דברי מוסר, והשיב לו רבנו, שבתפלת אנא בכת אנו מתפללים „ברכם – טהרם” – בתחלה „ברכם” ואח"כ „טהרם”. כדאי להעיר, שגם רבנו הק' מלובלין זצ"ל החזיק בשיטה זו. הלא כה דבריו הק' בספרו דברי אמת (פ' ויחי) בפירוש הפסוק „ברכות אביך גברו על ברכות הורי”, שיש צדיקים שתשוקתם להחזיר בתשובה ואינם חוששים על צער ישראל, ויש שיש בהם מדעת קונם שרצונו ית' רק להטיב, זה יותר במעלה, עי"ז ממשיך טובו וחוזרים ממילא בתשובה. וזה ברכות אביך, שיש לו רחמנות עליך כרחם אב גברו על ברכות הורי, לשון הורים ומורים לשון תשובה... עי"ש. ונשנו דבריו הק' גם בס' זרע קודש להגה"ק מראפשיץ זצ"ל (פ' וישלח) משמו, שהוא מתפלל על האדם שיושפע לו עשירות, ובהשפעה זו נכללת ממילא גם

יראת שמים. וזו היתה דרך העבודה הקדושה של רבנו, כמו שספר לי אבי מורי החסיד שבכהונה ר' משה בר' יצחק ז"ל, שאמר פ"א לרבנו, שיברך אותו שיהיה „יהודי כשר“ (ערליכער יוד), מה שהיה בימים ההם תאות נפש כל איש מסוגו של אבי החסיד ז"ל, גער בו רבנו בניזיפה ואמר לו: יהי רצון שתהיה לך פרנסה טובה ורחבה! ובאמת כל הימים אשר חי רבנו היתה פרנסתם של אחב"י מצויה לרוחה, ומיום שנפטר נתמעטה הפרנסה בישראל במדינתו.

ב) כמו כן מסופר בספרי הנ"ל (פי"ח אות ה') איך תמך רבנו בידי ת"ח ובני טובים לא רק בכספו ומאודו, כי אם גם בהמלצות שכתב למענו לכל אנשי שלומו די בכל אתד ואתד, וקצב לכל קהלה כמה עליהם ליתן לבעל ההמלצה ומכתביו הק' עשו פרי לברכה. העתקה מן מכתב כזה המציא לי הרה"ג ר"ב באסיכס אבד"ק בארדיזען, שנכתב לאנשי גלינא עיר מולדתו, ונמצא בידי אביו החסיד המנוח ז"ל, וזה לשון המכתב:

„לכבוד ידידינו החסידים הנדיבים בק' גלינא, וביחוד הרב החסיד מ' יצחק אליעזר והנדיב הותיק מ' יעקב נ"י. לאשר ידידנו הרב וכו' בנש"ק מו"ה נפתלי אבד"ק ליטוויסק נ"י השעה דחיקא לי וצריך למעות על דבר נחוץ, לכן אבקשכם למען ידית אהבתכם למלאות דברי לסעד אותו בקהלתכם בסך עשרים רמ"כ, וידידינו הנ"ל ישתדלו בין הנדיבים לאסוף סך הנ"ל במלו או ותזכו להיות מתומכי אורייתא כ"ד הק' יצחק אייזיק מזידיטשוב“.

את הרב ר' יצחק אליעזר הראשון מן השנים, שאליהם ערך רבנו את מכתבו, כבר אנו מכירים (מלעיל פרק ה' אות ב') מן המעשה המסופרת אדותיו. הוא היה חתנו של הרה"ק ר' יחיאל מיכל זצ"ל מגלינא, ור' נפתלי מליטוויסק יצ"ל, זה היה בנו של הצדיק הקרוש רבי שמעון מיעדיסלוב זצוקללה"ה והעיר גלינא, שאל אנשיה נכתב המכתב, זו לא גלינא רבתי כ"א גלינא זעירא, שסכום של עשרים רמ"כ היה בה סכום רב, אבל רבנו קצב, ומי זה לא ימלא את דבריו. ומכתבים כאלה כתב רבנו במשך השנה למאות, לכל קהלה וקהלה לפי כחה וערכה.

פרק שביעי.

בני בניו הק' של רבנו.

מבני בניו של רבנו, שבאשמת המדפיס לא בא זכרם בספרי פאר יצחק בסופו יש להזכיר ביחוד:

א) את הגה"צ ר' יהושע העשל אייכנשטיין זצ"ל אבד"ק חודרוב, בנו בכורו של רבנו, שנסמך לרבנות בהוראה מאת הג' בעל „שואל ומשיב“, שכתב עליו, שמצא אותו בקי בכל ד' חלקי הש"ע כאחד הגדולים, ונתקבל לרב בעיר הנ"ל בעיקר בזכות תורתו. וכשנסע בפעם הראשונה לעיר הנ"ל להתכהן ברבנותו, ליווה אותו רבנו ואמר אז לכל העדה במעמד אלפי ישראל, שבאו שמה לכבודו של רבנו, רבות! הנה הדיין שלכם דרש ממני שכר סופרים, מפני שכתב בעצם ידו את כתב הרבנות של הרב שלכם, שאברך את בנו החולה ברפואה שלמה. והנה ארז"ל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש

עליו רחמים (והאריך בסודו של המאמר וסיים) חכם, זה צדיק נוטר ברית, וחכם שכזה הוא הרב שלכם, על כל צרה שלא תבוא לשכנו תדרשו ובאתם אליו ויתפלל בעדכם. נסמך איפא ביום ההוא מזקנו – רבנו – גם לצדיק. אבל כל הימים אשר היה חי אביו הגה"ק, לא השתמש בתגא זו, וטוביה הוה גנוז בגויה. וכשנפטר אביו הק', נפטר גם הוא אחריו בזמן קצר והוריש את כסאו לבנו, הגה"צ ר' ישכר בערש זצ"ל, שהיה אחריו אבד"ק חודרוב עשרות שנים, והיה צדיק חסיד ועניו, וזכה שבשעה שנתחתן אביו בעבורו עם הרה"צ ר' נחמן זצ"ל מלודמיר, נכתבו התנאים בביתו של רבנו. ואמר אז רבנו אל מחותנו הנ"ל בזה"ל: מחותנ! חז"ל אמרו (ב"מ דף ע"ח ע"ב), כל שהוא ת"ח ור"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח, שוב אין התורה פוסקת מזרעו. מאמר זה מתאים מכל צד על נכדי החתן שלכם בערשל, שהוא בכור בן בכור בן בני בכורי, כחיי וראשית אונ'י, (לשון קדשו ממש) כלם תלמידי חכמים יראי השם, ובודאי לא תפסוק התורה מזרעו לעולם! ודברי רבנו נתקיימו בו, כי הניח אחריו בנים גדולי תורה. האחד בנו בכורו הגה"צ ר' יהושע העשל אייכנשטיין שליט"א, שמלא מקומו ברבנות כמה שנים בחודרוב, וכעת הוא דולה ומשקה מתורת אבותיו הק' בעיר טשיקאגו, ומיניה יתקלס שמו של רבנו בארצות הברית, ובניו גם הם למודי ה'; ואחיו בדומה לו, הרב המאוה"ג ר' שלמה אבד"ק לודמיר, רב מפורסם ועסקן צבורי בארצו.

(ב) וזכור לטוב הרה"צ ר' פנחס שליט"א, בן זקוניו של הגה"ק ר' סענדר ליפא זצ"ל, קדוש ה' מכובד, עניו וצנוע בעיר סטריא.

(ג) ולאחרונה יכתב בספרו של צדיקים הרה"צ ר' אלטר זצ"ל, בנו של הרה"ק ר' שלמה יעקב זצ"ל, בנו השני של רבנו, שהיה חתנו של הגה"ק ר' יהושע זצ"ל אבד"ק קאמינקא, תלמידו של רבנו. ר' אלטר נתגדל ביחד עם בן דודו הרה"ק ר' יודא צבי זצ"ל אבד"ק דאלינא, וזכה לשמש את רבנו וליהנות מאורו, והיה צדיק חסיד וירא שמים, והרבה ספורים שבספרי פאר יצחק וספרי זה נשמעו מפיו. בסוף ימיו קבע אהלו בעיר יאריטשוב ושם מנוחתו כבוד. תנצב"ה.

ואלד הדברים החרותים על מצבות קודש של שלשת הצדיקים יסודי עולם.
אשר תולדותיהם כתובים בספר הזה:

כתר תורה

פ'	נ'	פ'	נ'
נפטר יום ד' י"א תמוז שנת תקצ"א		הרב רבינו הגדול	
הרב רבינו הגדול		החסיד העניו איש	
החסיד העניו איש		אלקים הקדוש בוצינא	
אלקים הקדוש בוצינא		דנהורא קדישא אוהב	
דנהורא קדישא אוהב		ישראל בלב ונפש רבינו	
ישראל בלב ונפש רבינו		צבי הירש זצוקללה"ה	
צבי הירש זצוקללה"ה		בהרבני החכם המופלא	
בהרבני החכם המופלא		המשכיל על דבר טוב	
המשכיל על דבר טוב		כבוד מ"ו יצחק אייזיק	
כבוד מ"ו יצחק אייזיק		זצ"ל תנצב"ה	
זצ"ל תנצב"ה			

ביום

פ"נ

א' ז' ימים בח' מר חשוון
תר"ח הרב מ"ו יהודה צבי
הירש זצלקלה"ה ה"א ב"ד דפה
בהרב הצדיק המפורסם
לרבים איש אלקים
קדוש מ"ו משה זצלקלה"ה
חתן דבינו הרב הקדוש
המקובל אלקי כבוד"ש
הקדוש הרב רבינו צבי
הירש זצלקלה"ה תנצב"ה

העתקת המצבות הללו עשה בשבילי מח' הנכבד מר יוסף ווייס מחודורוב,
וכפי שדרשתי ממנו העתיק אתהן בדיוק נמרץ, מלה במלה, שורה על גבי
שורה – וכן נדפסו פה בלי שום שינוי כל שהוא.
אמנם העירני מר ווייס בצדק, אשר בנוגע ליום פטירתו של אא"ו
הרבי ר' משה זצ"ל נפל טעות דמוכה במצבתו. כי מה שנאמר „יום עש"ק
ו' אייר" הוא דבר שאי אפשר. מפני שיום הששי לחודש אייר יחול תמיד
באותו יום, שחל בו יום הראשון של פסח. ויען כי לא בד"ו פסח, כידוע,
אם-כן לא יחול גם יום ו' באייר באחד מימי בד"ו לעולם כמו-כן חפש
ומצא, אשר בשנת ת"ר היה יום ו' אייר ביום ש"ק – ובכן, אחת משתי אלה:
או שיום פטירתו לא היה ביום עש"ק, רק ביום ש"ק; או שלא היה ביום
הששי, רק ביום החמישי לחודש אייר.

המו"ל ליבל טויב ש.

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ד